

УДК329.73:34(100:477)«1950/1951»
DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v046.2024.30>

О. М. Сич

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3697-7636>

доктор політичних наук, доцент,
професор кафедри політології

Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

ЗАХОДИ ПРОВоду ЗАКОРДОННИХ ЧАСТИН ОУН ДЛЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ РОЗБІЖНОСТЕЙ З ОПОЗИЦІЄЮ НА БАЗІ «СТАНОВИЩА» ПРОВоду ОУН В УКРАЇНІ (1950–1951)

Постановка проблеми. Досліджуючи процес становлення сучасної української партійно-політичної системи, українські науковці безумовно до категорії націоналістичних відносять Конгрес Українських Націоналістів (КУН), ставлять під сумнів щодо такої належності Української Республіканської Партії (УРП) й, цілком очевидно, що до таких не відноситься Демократична Партія України (ДемПУ) [12, с. 199, 201; 1, с. 43]. Водночас, безпосереднє чи опосередковане відношення до їхнього створення мали відповідно три націоналістичні еміграційні формації ОУН-бандерівська (ОУН-б), ОУН-мельниківська (ОУН-м) та ОУН за кордоном (ОУН-з). Тож постає закономірне питання про причини такої ідеологічно-програмової відмінності між політичними партіями, що створені українськими націоналістичними структурами.

Відповідь на нього криється в історії їх становлення. І якщо сьогодні існує достатня об'ємна історіографія першого розколу ОУН, в результаті якого появилися дві окремі націоналістичні формації з однаковою назвою та ідентифікаційною приставкою, похідною від імені їхніх лідерів (ОУН-б та ОУН-м), то системно не дослідженою залишається історія Закордонних Частин (ЗЧ) ОУН й того внутрішнього конфлікту, в результаті якого було створено ОУН-з. В обидвох випадках окрім боротьби за вищу організаційну владу вагомим складником конфлікту були ідеологічно-програмові розбіжності, що й наклало відбиток на характеристику майбутніх окремих формацій ОУН.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Діяльність Закордонних частин ОУН в різних аспектах фрагментарно відображена у підсумковій колективній праці робочої групи істориків, створеній при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА під загальною редакцією С. Кульчицького та в працях К. Акименко, Антонюка Я. і В. Трофимовича, Д. Веденєєва і Г. Биструхіна, П. Гай-Нижника, А. Камінського, А. Кентія, Ю. Киричука, В. Кука, О. Панченка, І. Патриляка, Г. Рія, А. Русначенка. В. Троцинського.

Метою статті є дослідження внутрішнього конфлікту в ЗЧ ОУН протягом 1950–1951 рр., заходів Проводу ЗЧ ОУН для врегулювання організаційно-правових розбіжностей з опозицією на базі пропозицій Проводу ОУН в Україні, поглиблення процесу організаційної дезінтеграції з перспективною остаточною розколу і створення ОУН-з.

Виклад основного матеріалу. Перший етап внутрішнього конфлікту в ЗЧ ОУН, що розпочався ще в процесі створення їх організаційного передвісника Закордонного Центру (ЗЦ), завершився в 1948 р. виключенням представників опозиції з ОУН та заборонаю їм виступати від її імені в Закордонному Представництві Української Головної Визвольної Ради (ЗП УГВР), що стало інституційним майданчиком для її діяльності [8, с. 18]. Таким чином, за класифікацією М. Глиницького на зміну першій, т. зв. «зовнішній опозиції», прийшла «друга опозиція» [5, с. 24].

Опозиція, що складалася переважно з провідних членів ОУН-б, направлених її Проводом для організації діяльності за кордоном, звинувачувала С. Бандеру, що він незаслужено очолює організацію, бо протягом війни перебував в німецькому концтаборі й не брав участі в національно-визвольній боротьбі та що представляти її за кордоном має не Провід ЗЧ ОУН, а ЗП УГВР. Вона також висувала С. Бандері і Проводові ЗЧ, що переважно складався з чільних діячів ОУН довоєнного періоду, які вийшли з німецьких тюрем і концтаборів, вимоги ідеологічно-програмового характеру. Головними з них були: 1. здійснити внутрішню організаційну перебудову ЗЧ ОУН на основі широкої демократизації; 2. в політичній програмі задекларувати демократичний характер майбутньої Української держави; 3. визнати, що майбутнє українське суспільство матиме «безкласовий» характер, а в сільському господарстві збережеться колективна форма господарювання; 4. відмовитися від філософсько-ідеалістичної основи ідеології українського націоналізму та визнати «аморальний» вплив Д. Донцова на ідеологію українського націоналізму [5 с. 24–41].

Обопільно погодившись, щоби Провід ОУН в Україні виступив у якості «третейського судді», Провід ЗЧ ОУН та опозиція спрямували до нього своїх кур'єрів. У відповідь отримали у липні 1950 р. офіційне «Становище Проводу ОУН на Українських Землях до різних спірних або актуальних питань за кордоном» (надалі «Становище»). В питаннях ідеологічно-програмових розбіжностей він майже повністю визнав рацію опозиції й це насправді відображало ті зміни, на які підпілля в Україні пішло в умовах зіткнення з реаліями підсоветської дійсності. В питанні розмежування повноважень між ЗЧ ОУН та ЗП УГВР документ мав суперечливий характер. За аналогією взаємин між ОУН та УГВР в Україні він пропонував їх будувати на засадах автономності обох інституцій, а С. Бандері рекомендував створити Закордонний центр Проводу ОУН і об'єднати в ньому членів, обраних на Другому Великому зборі (ВЗ) і Третньому Надзвичайному великому зборі (НВЗ). Це суперечило намірам ЗП УГВР виступати в еміграції єдиним речником національно-визвольної боротьби та позбавити С. Бандеру організаційної влади. Водночас документ значно погіршив позиції С. Бандери, заперечивши факт існування Бюро Проводу ОУН, до якого він був обраний за рішеннями конференцій двох частин Організації – підпільної ОУН в Україні в лютому 1945 р. та Першої конференції ЗЧ ОУН у вересні 1947 р. [14].

Суперечливий характер документа не тільки не припинив внутрішньої дискусії в ЗЧ ОУН, але й навіть загострив її. Окрім «Становища» Проводу ОУН в Україні кур'єри доставили за кордон також «кілька листів і десятки статей та цілих брошур» [5, с. 50]. Більшість цих матеріалів були опубліковані в еміграційній пресі й кожна зі сторінок їх інтерпретувала по своєму, розставляючи вигідні акценти. Очевидно, що їхній ідеологічно-програмовий зміст додавав енергії опозиції й вона активізувала критику Проводу ЗЧ ОУН. З цього приводу її учасник Р. Ільницький-Кричевський писав: «Цілком природно, що проголошені матеріали і лист від Проводу ОУН в Україні на сторінках націоналістичної преси закордоном справили дуже сильне враження на членів ОУН і вплинули на дальшу кристалізацію поглядів провідних кадрів ЗЧ ОУН. Внутрішня опозиція, діставши підтвердження своїх поглядів з найбільш авторитетного джерела з подвоєною енергією натискала на Провід ЗЧ ОУН, щоб він поробив висновки з того, що сталося» [5, с. 85].

В свою чергу, Провід ЗЧ ОУН в офіціозі «Сурма» опублікував «Роз'яснення», в якому виклав основні позиції зі «Становища» Проводу ОУН в Україні. Оскільки той підтвердив правомочність мандатів членів опозиції в ЗП УГВР, то Провід ЗЧ відкликав своє рішення про їх виклю-

чення з ОУН і визнав зобов'язуючу силу постанов Третього НВЗ, у відході від яких вона його звинувачувала. Зважаючи на побажання Краю бачити еміграцію згуртованою, він також заперечив наявність «розламу між ЗЧ ОУН та ЗП УГВР» і натомість стверджував: «Те, що вважається за “розлам між ЗЧ ОУН і ЗП УГВР” було не що інше, як конфлікт на тлі різного розуміння правового положення делегації ЗЧ ОУН в ЗП УГВР і компетенції ЗП УГВР» [11].

Водночас С. Бандера оголосив, що залишає пост Голови Проводу ЗЧ ОУН. З одного боку, це мало б частково заспокоїти опозицію у її прагненні усунути його від організаційної влади, а з іншого він намагався втілити в життя пропозиції Проводу ОУН в Україні і сконцентруватися на створенні Закордонного центру Проводу (ЗЦП). Для цього 20 грудня 1950 р. надіслав листи всім тим особам, які підпадали під цю пропозицію – тобто членам Проводу ОУН з 1941 р. й тим, що були обрані до нього на Третньому НВЗ в 1943 р. та пізніше вислані за кордон. У повторному листі від 12 квітня 1951 р. [2], він інформував про реакцію адресатів на його пропозицію. Позитиву відповідь дали Я. Стецько-Карбович, С. Ленкавський-Залужний, З. Матла-Олександр та О. Тюшка-Конар. Натомість М. Лебедь-Ярополк, Генеральний секретар зовнішніх справ УГВР, повідомив що пропозиція «крайового» Проводу ОУН його не стосується, а інші адресати або не дали конкретної, або й жодної відповіді. Якщо, звичайно, не вважати, що сукупно за них відповіла Д. Ребет-Орлян, яку Провід ОУН в Україні спрямував на чолі групи чільних членів за кордон для розбудови організаційної структури й яка чи не найбільше заперечувала правомірність організаційної влади С. Бандери.

У своїй відповіді С. Бандері вона «в імені членів Проводу ОУН, висланих закордон» не зайняла жодного становища до пропонованої наради, однак висловила ряд претензій до нього і до Проводу ЗЧ. Серед них: заперечення його права схвалювати пропозиції Проводу ОУН в Україні та займатися їхньою реалізацією; твердження, що ні С. Бандера, ані Провід ЗЧ не створили принципових політичних передумов для врегулювання конфлікту й що він неправомірно виступає в якості Голови Проводу ОУН та що його керівництво нанесло шкоду всьому українському визвольному руху тощо. В «обширному» листі до Д. Ребет від 14 лютого 1951 р. С. Бандера подав детальну відповідь на всі порушені нею питання і висловив побажання, що «п. Орлян не буде дальше обстоювати таких тверджень і вимог, які незгідні з правним і фактичним станом, які йдуть врозріз з постулятами Проводу ОУН на УЗ та по суті являються негативною відповіддю» [2, арк. 1].

В листі до інших провідних членів ОУН за кордоном він запропонував «виходити від того, що є безспірним, згл[ядно] вже узгідненим, а не від противенств», провести заплановану нараду, створити Закордонний центр й вже на його платформі вирішувати всі спірні питання. Оскільки в листі Д. Ребет були претензії до можливої участі в ЗЦП деяких пропонованих ним осіб, а з іншого боку такі ж претензії були і в членів Проводу з 1941 р., то С. Бандера запропонував провести нараду в складі, який виключав би ці персональні претензії: Я. Стецько-Карбович, С. Ленкавський-Залужний, Д. Ребет-Орлян, М. Прокоп-Володимир, В. Охримович-Пилип, С. Бандера-Бийлихо [2, арк. 2].

Однак, зусилля С. Бандери виявилися марними. Йому не вдалося у формі ЗЦП об'єднати чільних представників обох сторін й цим самим вичерпати конфлікт. Очевидно, інакше й не могло бути, оскільки побіч багатьох ідеологічно-програмових аспектів дискусії від самого початку її стержнем були персональні претензії на вищу організаційну владу. А оскільки Провід ОУН в Україні пропонував, щоби на чолі ЗЦП став С. Бандера, то для його опонентів такий вихід був заздалегідь неприйнятним.

В розпалі дискусії і для втихомирення опозиційної критики С. Бандера вчергове виявив бажання підпільно перебратися в Україну. Такі наміри він кількаразово висловлював ще в 1945–1946 рр., але кожного разу цьому перечили як члени Проводу, так і живий ще тоді Р. Шухевич [7, с. 518]. Цього разу з проханням відмовитися від такого наміру до нього звернувся листом С. Ленкавський.

Можна припустити, що С. Бандера перебував під негативним враженням змісту матеріалів, які надійшли з Краю, й вважав, що перебуваючи безпосередньо там, зможе впливати на світоглядно-програмове спорядження підпільної ОУН. Недаремно ж С. Ленкавський в листі аргументував йому: «Не думайте, що Ви на правду в основі [щось] зміните, бо там хочуть триматися руками і ногами того, що на нині їм потрібне і не в голові їм, що вийде з того завтра. В тому є логіка, бо завтра буде час думати про зміни на завтра, тим більше, коли нині земля під ногами горить» [7, с. 380].

Він також переконував, що в умовах, «де головна енергія йде на збереження голого життя і кожний селепко досвідом свого вовчого нюху на ціле небо мудріший від Вас» енергія й саме життя С. Бандери будуть змарновані надаремне. А тому закликав: «Ваш час не прийшов і Ви мусите бути на поготівлі тоді, коли він у розвитку війни прийде, а не змарнуватися за пусто-дурно перед тим. Бо і програмові, і устроєві питання, і те, хто нині зверху – це врешті-решт таки пустяки, писані на папері. Ми маємо виграти бій, а коли будемо обезголовлені, програємо його і пошиємо в дурні наш рух і цілу справу» [7, с. 380].

До слова кажучи, Голова Проводу ОУН в Україні і Головний Командир УПА В. Кук у своєму листі до провідного активу ЗЧ ОУН, який надійшов підпільною поштою разом зі «Становищем», також відмічав, що для виживання у витворених советською окупацією підпільних умовах часто ставало можливим лишень завдяки «вовчому нюху» та щасливому збігові обставин. «Проти нас так зручно порозтягали большевики свої сіті, що для того, щоб вдержатися, треба мати не тільки багато розуму, сприту і «нюху» (відчуття), але також часто щастя», – писав він [6, арк. 11].

Вже сьогодні на підставі архівних джерел дослідники вказують, що насправді советські спецслужби через захоплених кур'єрів ЗЧ ОУН розробили та намагалися реалізувати план виманити С. Бандеру на територію України з метою його захоплення [3, с. 399, 404]. Тож С. Ленкавський цілком пророчо попереджав, що такий його крок – це «якраз те, чого хоче НКВД. Зрештою ними є зааранжована така ситуація, щоб створити політичні передумови до заманення Вас у пастку» [7, с. 379].

Про те, що С. Бандера мав цілком серйозні наміри вирушити в складі кур'єрської десантної групи Проводу ЗЧ ОУН в Україну, повідомляв у своїх свідченнях для МГБ захоплений очільник цієї групи М. Матвієйко. Однак представники англійської розвідки, при допомозі якої вона споряджалася, заперечили таку можливість, оскільки влада Великої Британії не хотіла брати на себе політичну відповідальність ні за безпеку С. Бандери, ані за можливі наслідки такого кроку. Адже, якби він після десантування з англійського літака потрапив у руки советських спецорганів, то влада СРСР мала б підстави звинувачувати свого вчорашнього союзника в організації політичної боротьби проти неї [13, арк. 70].

В цей же час чергового сплеску набула публічна дискусія на сторінках еміграційної преси. Лівий ухил крайових публікацій викликав несприйняття ряду еміграційних авторів і їх критичну реакцію. Оскільки у світоглядних розбіжностях конфліктних сторін в ЗЧ ОУН, а відповідно й у відповідях з Краю, об'єктом критики став також Д. Донцов, то й він активно включився в дискусію, використовуючи для цього сторінки «Вісника ООЧСУ» [5, с. 89–90]. Очевидно, що це не сприяло досягненню порозуміння між опозицією і Проводом ЗЧ ОУН.

Після того, як С. Бандера відмовився від посади Голови Проводу ЗЧ ОУН, замість нього ці функції від 3 грудня 1950 р. до 14 квітня 1951 р. тимчасово виконував С. Ленкавський. Новосформований Провід ЗЧ розпочав свою працю в умовах чергового загострення внутрішньо організаційної дискусії та в атмосфері нагнітання світового протистояння між західним та советським вій-

ськово-політичними блоками. «Разом з тим міжнародне положення загострюється. Події приспіненими темпами наближаються до війни і для орг[анізаційних] кадрів треба невідкладно підняти підготовчі праці», – констатував він у «Повідомленні» для своїх організаційних структур [9, арк. 1].

З витвореної внутрішньо організаційної та міжнародної ситуації випливали й головні завдання новосформованого Проводу ЗЧ: 1. Збереження монолітності й оперативності Організації; 2. Підготовка і проведення Третьої конференції ЗЧ ОУН; 3. Виконання завдань на замовлення Проводу ОУН в Україні; 4. Початок підготовки до можливої війни.

Оскільки надіслані з Краю матеріали об'єктивно посилювали нестабільність серед організаційного членства й це загрожувало тим, що «можуть створитися всередині ЗЧ ОУН (або бути штучно інспіровані) дві ідеологічні течії, що будуть уважати себе “прокраєвою” – “протикраєвою», то Провід ЗЧ особливо наголошував на потребі «зберегти повну єдність і попередню монолітність ЗЧ ОУН». Справа взаємин між конфліктними сторонами ставала дуже тонкою матерією. А тому він встановлював, що ніхто ні на персональному рівні, ані на рівні центральних і теренових органів ЗЧ ОУН не має повноважень вступати в переговори з представниками опозиції, бо «згідно з бажанням краєвих чинників і ініціативою провідника ОУН Бийлиха (Ярича) усгійнення способу найдоцільнішої розв'язки належить до членів, що були II-им і III-им Вел[иким] Збором вибрані в склад Проводу і тепер – в випадку договореності – мали б створити з-поміж себе Закордонний Центр» [9, арк. 2].

В дусі рекомендацій «Становища» Провід ЗЧ ОУН також рекомендував в процесі передконференційної підготовки та при обговоренні різних проблем у пресі «оминати наглих закрутів і перескоків на екстремність, які дезорієнтують кадри» [9, арк. 2–3].

В контексті реалізації першого із зазначених пріоритетних завдань Проводу ЗЧ, С. Ленкавський докладав зусиль для врегулювання взаємовідносин із ЗП УГВР. Про це свідчить лист Проводу ЗЧ до ЗП від 14 лютого 1951 р. за його підписом [10]. В ньому він, опираючись на «Становище» Проводу ОУН в Україні, пропонував ЗП УГВР вжити дій, що відповідали б його змістові й при цьому аналізував причини конфлікту та моделював можливі шляхи його вирішення. Цей документ дає добре уявлення про внутрішні механізми конфлікту, а тому потребує дещо детальнішої характеристики.

Так, аналізуючи причини конфлікту, С. Ленкавський крізь призму положень «Становища» стверджував:

1) Коріння конфлікту лежить у внутрішніх розходженнях в ЗЧ ОУН, але вони були перенесені на «форум ЗП УГВР». Пропоновані Закордонним Представництвом в Протоколі з квітня 1948 р. засади взаємовідносин, відповідно до яких ЗЧ мали б бути підпорядковані ЗП, не могли бути прийняті Проводом ЗЧ, бо «це порушило б всю систему відносин між ОУН і УГВР, як їх розуміють керівні чинники на Українських землях».

2) Конфлікту не вдалося поладити на проміжній стадії, бо ЗП УГВР не сприйняло рішення Другої конференції ЗЧ ОУН, коли після складення мандатів п'яти членів ОУН в ЗП, конференція замість них делегувала інших. Таку позицію ЗП аргументувало тим, що в УГВР нібито немає делегації ОУН, бо всі члени ввійшли до неї на індивідуальній основі й що свій мандат вони можуть скласти тільки перед Великим Збором УГВР. Однак цю позицію Провід ОУН в Україні піддав критиці, наголосивши, що кожен член ОУН в УГВР проводить там її політику і відповідає за неї перед її Проводом, а також, що «не може бути стосований той пункт Тимчасового Устрою УГВР, в якому говориться, що члена УГВР може виключити з УГВР тільки Великий Збір УГВР» [14, арк. 7].

3) Ситуація ще більше ускладнилася після того, коли ЗП УГВР виключило зі свого складу тих трьох членів, а серед них двох членів ОУН, які вирішили поступати згідно із рішеннями Другої конференції ЗЧ. Логічно, що після цього Провід ЗЧ ОУН «перестав трактувати тогочасний склад ЗП УГВР легальним і повноцінним представництвом УГВР за кордоном» [10, арк. 1].

В подальшому «виступи взаємної негачії» ще більше поглибили й ускладнили конфлікт. Однак, задля добра визвольної справи від імені Проводу ЗЧ ОУН С. Ленкавський пропонував виправити ці відносини й ліквідувати негативні наслідки, опираючись на «Становище» Проводу ОУН в Україні, що однаковою мірою зобов'язувало ЗЧ ОУН і ЗП УГВР.

Зокрема він наголошував, що Провід ЗЧ ОУН приймає рішення Проводу ОУН в Україні, що «члени ОУН, делеговані Організацією до УГВР в 1944 р. остають надалі умандатованими представниками ОУН в УГВР і в ЗП УГВР». Іншими словами, він цим інформував про анулювання відповідного рішення Проводу ЗЧ ОУН про їх виключення з ОУН. В той же час пропонував зробити аналогічний крок й повернути до складу ЗП УГВР тих своїх членів, яких воно виключило: Віце-президента І. Вовчука, Віце-президента В. Мудрого, члена президії З. Пеленського та Генерального секретаря Центрального комітету Антибільшовицького Блоку Народів (ЦК АБН) Я. Стецька.

Оскільки Провід ОУН в Україні наголошував на тому, аби ЗЧ ОУН надавали всіляку підтримку акціям ЗП УГВР, то С. Ленкавський логічно

акцентував, що для цього «уважаємо необхідним належне заступлення ЗЧ ОУН в ЗП УГВР та встановлення норм зв'язку і узгіднень між ЗП УГВР і Проводом ЗЧ ОУН». Він також інформував, що Провід ЗЧ прийняв рішення в односторонньому порядку припинити полеміку та критику на адресу ЗП і висловив сподівання, що аналогічний крок зробить і воно. А після відновлення відносин пропонував подати до публічного відома спільний комунікат і «в цей спосіб направити шкідливі наслідки конфлікту» [10, арк. 2].

Аналіз цього документа вказує, що насправді пропозиції С. Ленкавського, який не тільки виступав у якості Голови Проводу ЗЧ ОУН, але й єдиний в ОУН-б був засновником ОУН й авторитетним ідеологом, мали компромісний характер, передбачали взаємні поступки, а отже й відкривали шлях до порозуміння. Однак, в кінцевому підсумку ці його намагання, як і зусилля С. Бандери щодо створення Закордонного Центру Проводу в якості спільного майданчика для порозуміння чільних діячів обох конфліктних сторін, не принесли сподіваних результатів.

Наближалася чергова Третя конференція ЗЧ ОУН, на якій «Справа конфлікту між ЗЧ ОУН та ЗП УГВР у світлі документів з України» поряд з підготовкою до можливої війни і в її контексті постане в числі головних пунктів порядку денного [4]. Однак ця тема виходить за межі завдань цієї статті і відкриває перспективи подальших досліджень.

Висновки. В 1948 р. Провід Закордонних Частин виключив з ОУН і заборонив від її імені виступати в Закордонному представництві УГВР учасників опозиції. Таким чином завершився її перший етап, що отримав назву «зовнішньої опозиції». За обоюсторонньою згодою конфліктні сторони обрали в якості «третейського судді» Провід ОУН в Україні і спрямували до нього своїх кур'єрів для з'ясування суті структурно-організаційних та ідеологічно-програмових розбіжностей.

В липні 1950 р. від Проводу ОУН в Україні надійшла підпільна пошта та офіційне «Становище Проводу ОУН на Українських Землях до різних спірних або актуальних питань за кордоном». В ідеологічно-програмових питаннях він підтримав опозицію, а в з'ясуванні компетенційних повноважень між Проводом ЗЧ ОУН та ЗП УГВР цей документ мав суперечливий характер. Матеріали підпільної пошти були опубліковані в еміграційній пресі і це викликало нову хвилю дискусій в ідеологічно-програмовій площині.

На базі рекомендацій Проводу ОУН в Україні С. Бандера та Провід ЗЧ ОУН вжили заходів для врегулювання конфлікту в площині інституційних компетенцій. С. Бандера здав повноваження Голови Проводу ЗЧ ОУН й доклав зусиль до створення Закордонного центру Проводу ОУН, до

якого мали б увійти присутні за кордоном члени Проводу, обрані на Другому ВЗ 1941 р. та Третньому ВЗ 1943 р. Однак, заперечуючи право С. Бандери на організаційну владу в ОУН, учасники опозиції відмовилися увійти до його складу. З увагу на ситуацію, що склалася, він виявив намір вирушити з кур'єрською десантною групою в Україну, що викликало заперечення з боку соратників та партнерів в англійській розвідці.

Після відставки С. Бандери Провід ЗЧ ОУН очолив С. Ленкавський. Користуючись авторитетом засновника та визнаного ідеолога ОУН, він на цій посаді вжив заходів для досягнення порозуміння з опозицією. Відповідно до рекомендацій Проводу ОУН в Україні Провід ЗЧ відмінив рішення про виключення членів опозиції з ОУН, запропонував аналогічно ЗП УГВР відновити у правах тих членів, що були виключені ним зі свого складу, зобов'язався підтримувати ЗП в його зовнішньополітичних акціях і для налагодження конструктивної співпраці пропонував включити до його складу представників ЗЧ ОУН, а після відновлення нормальних відносин виступити перед громадськістю зі спільним комунікатом.

Однак вжиті заходи не увінчалися успіхом й це дало перспективу для розвитку конфлікту з подальшим розколом ЗЧ ОУН та створення ОУН-з, а дискусії в ідеологічно-програмовій площині сприяли кристалізації базових засад їх діяльності в майбутньому.

Література

1. Андрищенко Е. Українські праворадикальні організації у контексті суспільно-політичних процесів (кінець 1980-х – 2015 рр.): дис... канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України». Запоріжжя, 2015. 284 с.
2. [Бандера С.] до друзів: Карбовича, Залужного, П. Орлян, Володимира, Пилипа, Олександра і Отави. *Архівна збірка ОУН в м. Нью-Йорк (США)*. 2 арк.
3. Веденєєв Д. В., Биструхін Г. С. Двобій без компромісів. Протиборство спецпідрозділів ОУН та радянських сил спецоперацій. 1945–1980-ті роки. Київ: 2007. 568 с.
4. Комунікат [про Третю конференцію ЗЧ ОУН]. *Архівна збірка ОУН в м. Нью-Йорк (США)*. 2 арк.
5. Кричевський Р. Організація Українських Націоналістів в Україні – Організація Українських Націоналістів за кордоном і ЗЧ ОУН. Причинок до історії українського націоналістичного руху. Нью-Йорк-Торонто, 1962. 116 с.
6. Кук-Леміш В. – До друзів [за кордоном]. *Архівна збірка ОУН в м. Нью-Йорк (США)*. 22 арк.
7. Ленкавський С. Український націоналізм. Твори в 4-х т. Т. 1. Історія / упор. і ред. О. Сич. Іван-Франківськ: Ліле-НВ, 2022. С. 518.
8. Мудрик-Мечник С. Закордонні Частини Організації Українських Націоналістів (причинки до історії). Львів: «Галицька Видавнича Спілка», 1995. 150 с.

9. Повідомлення [Проводу ЗЧ ОУН]. 1950 [р.]. *Архівна збірка ОУН в м. Нью-Йорк (США)*. 5 арк.

10. Провід ЗЧ ОУН до ЗП УГВР. 14/П.1951 [р.]. *Архівна збірка ОУН в м. Нью-Йорк (США)*. 2 арк.

11. Роз'яснення в справах революційно-визвольного табору за кордоном. *Сурма*. 1950, ч. 28. С. 1.

12. Сич О. Соціально-консервативний націоналізм: теорія і політика. Івано-Франківськ: «Лілея НВ», 2019. 544 с.

13. Справа Мирона Матвієйко. *Державний галузевий архів Служби безпеки України*. Ф. 6. Спр. 56232. 400 арк.

14. Становище Проводу ОУН на Українських Землях до різних спірних або актуальних питань за кордоном. *Архівна збірка ОУН в м. Нью-Йорк (США)*. 9 арк.

Анотація

Сич О. М. Заходи Проводу Закордонних Частих ОУН для врегулювання організаційно-правових розбіжностей з опозицією на базі «Становища» Проводу ОУН в Україні (1950–1951). – Стаття.

Перша опозиція, що сформувалася в Закордонних Частинах ОУН ще на етапі їх створення, завершилася 1948 р. виключенням її учасників з ОУН та заборонаю виступати від її імені в Закордонному представництві УГВР. Обидві конфліктні сторони обрали в якості «третього судді» Провід ОУН в Україні та спрямували до нього своїх кур'єрів для з'ясування суті структурно-організаційних та ідеологічно-програмових розбіжностей.

В липні 1950 р. підпільна поштою за кордон надійшло офіційне «Становище Проводу ОУН на Українських Землях до різних спірних або актуальних питань за кордоном». В ідеологічно-програмових питаннях він підтримав опозицію, а в з'ясуванні компетенційних повноважень між Проводом ЗЧ ОУН та ЗП УГВР цей документ мав суперечливий характер. Матеріали підпільної пошти були опубліковані в еміграційній пресі і це викликало нову хвилю дискусій в ідеологічно-програмовій площині.

На базі рекомендацій Проводу ОУН в Україні С. Бандера та Провід ЗЧ ОУН вжили заходів для врегулювання конфлікту в площині інституційних компетенцій. С. Бандера здав повноваження Голови Проводу ЗЧ ОУН й доклав зусиль до створення Закордонного Центру Проводу ОУН, до якого мали б увійти присутні за кордоном члени Проводу, обрані на Другому ВЗ 1941 р. та Третньому НВЗ 1943 р. Опротестовуючи право С. Бандери на організаційну владу в ОУН, учасники опозиції відмовилися увійти до його складу. З уваги на ситуацію, що склалася, він виявив намір вирушити з кур'єрською десантною групою в Україну, що викликало заперечення з боку соратників та партнерів в англійській розвідці.

Після відставки С. Бандери Провід ЗЧ ОУН очолив С. Ленкавський. Користуючись авторитетом засновника та визнаного ідеолога ОУН, він на цій посаді вжив заходів для досягнення порозуміння з опозицією. Відповідно до рекомендацій Проводу ОУН в Україні Провід ЗЧ відмінив рішення про виключення членів опозиції з ОУН, запропонував аналогічно ЗП УГВР від-

новити у правах тих членів, що були виключені ним зі свого складу, зобов'язався підтримувати ЗП в його зовнішньополітичних акціях і для налагодження конструктивної співпраці пропонував включити до його складу представників ЗЧ ОУН, а після відновлення відносин виступити перед українською еміграційною громадськістю зі спільним комунікатом.

Вжиті С. Бандерою та Проводом ЗЧ ОУН заходи не увінчалися успіхом й це дало перспективу для розвитку конфлікту з подальшим розколом ЗЧ ОУН та створення ОУН-з, а дискусії в ідеологічно-програмовій площині сприяли кристалізації базових засад їх діяльності в майбутньому.

Ключові слова: Закордонні частини ОУН, Закордонне представництво УГВР, Провід ОУН в Україні, ОУН за кордоном, опозиція, ідеологія, політична програма.

Summary

Sych O. M. Measures of the Leadership of the Foreign Sections of the OUN to Resolve Organizational and Legal Discrepancies with the Opposition Based on the «Position» of the OUN Leadership in Ukraine (1950–1951). – Article.

The first opposition that emerged within the Foreign Sections of the OUN during their formation phase concluded in 1948 with the expulsion of its participants from the OUN and a ban on representing it within the Foreign Representation of the Ukrainian Supreme Liberation Council (UHVR). Both conflicting parties chose the OUN Leadership in Ukraine as an arbitrator and sent couriers to clarify the essence of the structural-organizational and ideological-programmatic differences.

In July 1950, the official «Position of the OUN Leadership in the Ukrainian Lands on Various Controversial or Relevant Issues Abroad» was sent abroad via underground mail. This document supported the opposition in ideological-programmatic matters but had a contradictory character in resolving competency issues between the OUN Foreign Leadership and the UHVR Foreign Representation. The materials of the underground mail were published in the emigration press, sparking a new wave of ideological-programmatic discussions.

Based on the recommendations of the OUN Leadership in Ukraine, S. Bandera and the OUN Foreign Leadership took measures to resolve the conflict within the realm of institutional competencies. S. Bandera resigned as the Head of the OUN Foreign Leadership and made efforts to establish the OUN Foreign Leadership Center, which was to include members present abroad who were elected at the Second Grand Assembly in 1941 and the Third Emergency Grand Assembly in 1943. Opposing Bandera's organizational authority within the OUN, the opposition refused to join this structure. Given the situation, Bandera intended to travel to Ukraine with a courier parachute group, which met opposition from his comrades and partners in British intelligence.

After Bandera's resignation, S. Lenkavsky took over the OUN Foreign Leadership. Utilizing his authority as a founder and recognized ideologist of the OUN, he took steps to reach an understanding with the opposition.

According to the recommendations of the OUN Leadership in Ukraine, the OUN Foreign Leadership revoked the decision to expel opposition members from the OUN, suggested that the UHVR Foreign Representation similarly reinstate those it had expelled, committed to supporting the UHVR in its foreign policy actions, and proposed including representatives of the OUN Foreign Leadership in its composition. Additionally, it suggested issuing a joint communiqué to the Ukrainian emigration community after restoring relations.

The measures taken by S. Bandera and the OUN Foreign Leadership were unsuccessful, leading to the potential for further conflict development, resulting in the split of the OUN Foreign Leadership and the creation of the OUN-z. Ideological-programmatic discussions contributed to the crystallization of the fundamental principles of their future activities.

Key words: Foreign Sections of the OUN, Foreign Representation of the UHVR, OUN Leadership in Ukraine, OUN Abroad, Opposition, Ideology, Political Program.